

Milan Pugelj:

Večer.

Posesnik Zornik je star štirideset let. Ni velik, pač pa nekoliko debel. Po obrazu je gladko obrit, usta ima velika, oči sive in vodene. Njegovega nosu se prijemlje modrikasta rdečica, ki najbrž nikdar več ne izgine. Če govori, tedaj se mu večkrat pripeti, da jeclja. Zanesljivo pa ponavlja zloge in s težavo pričenja besede vselej tedaj, kadar je razburjen od veselja ali od žalosti ali od jeze.

Ta hip hodi po svojem prostornem stanovanju po Levstikovi cesti. Teka nepretrgoma za svojo soprogo, ki je visoka, bleda, črnih las in simpatičnih oči, lovi jo po vseh kotih in izprašuje.

— Ali je dovolj deset steklenic?

To je tistih deset steklenic, ki jih je prinesla dekla iz kleti za večerne goste.

— Preveč je, pravi gospa.

— Kaj ne veš, da sem povabil tudi Jamarja?

In gospa se nato zasmije.

Oblečena je v črno in hodi tiho in gracijozno. Rožam, ki stoje ob steni med oknoma, populi vele list, jih zmečka v roki in nese iz sobe.

Polagoma se mrači. Pianino, ki stoji ob steni nasproti vrat, izginja v črnih sencah, rastočih iz kotov in izpod pohištva. Zornik se zagleda predse v prostrano sliko, iz katere gleda samo še živordeča barva majhnega plašča. Premišlja z vso napetostjo živcev, če je za večer vse pripravljeno. In šteje pazno na prste:

— Vino, kruh, narezek, črna kava, pecivo, smotke in cigarete, petrolej v svetilkah, note za pianino.

Nato stopi na prag in zakliče skozi odprtino med podbojem in nalahko priprtimi vrati.

— Neža, prinesi luč!

In kmalu pride Neža, čokata in v belem predpasniku, postavi na mizo luč in želi dober večer.

Zornik poišče gospo in ji naroči.

— Zdaj bodiva skupaj. Pričeli bodo prihajati.

In kmalu pozvoni zvonec. Gospod in gospa hitita v predsobo, kjer odklepa Neža vrata. Med njimi se prikaže naenkrat velika postava gospoda Drenolje. Izpod sivih brk moli dolga in ukrivljena

viržinka, oči so vodene in majhne, a glas nosljajoč in pomešan s smehom. Kmalu za Drenoljo prideta Jamar in Škorec. Jamar je debel in zaripljen, precej nadušljiv, ima mesnate roke in na desnem kazalcu zlat pečatni prstan. Ustnice so obilne, spodnja širša od gornje, zobje zarjaveli in redki. Škorec je tenak, iztegnjen in najelegantneje oblečen. Nosi ob straneh lahkotno zaokrožen žaké, po dolgem viogaste hlače, belo vestjo in s srebrom okovano palico. Na sredincu se mu sveti prstan in v njem prozoren kamen. Pravi, da je briljant, in če kdo še dalje vprašuje, pošepne na uho:

— Darilo neveste. Se je, hvala Bogu, vse razdrlo.

Po potrebnih in običajnih uvodnih besedah posedejo vsi trije okoli mize. Častno mesto na gornjem koncu zasede Jamar, ki je najdebelejši in najveličastnejši. Ob sprejemu najmanj govori, ker se je po stopnjicah tako zasopel, da hlasta s težavo po sapi. Drenolja je takoj — kakor pravi — v „elementu“. Govori, maha z dolgimi rokami in prsti in daje tehtnost besedam s tem, da obraz po potrebi kremži ali razblinja v vesele ravnine. Če reče kaj pikrega, se skremži prej, nego pade izraz. Zato lahko vsak ugame besedo, ki jo ima na jeziku. Drenolja pričenja pomenek, Jamar ugovarja in Škorec razsoja. Kadar se zapleteta prva dva v debato, iščeta tem huje z očmi Škorčeve pomoči, čim bolj se bliža odločitev. Škorec je miren. Ko se spreta do dobrega in zmanjka besedam tal, zgane rami in pomežikne.

— Težko z vama, vidva sta presneta ptiča!

In v takem slučaju sta oba zadovoljna.

— Nič ni z nama; ne uženeš me! pravi Drenolja in prime kozarec: Bog te živi!

— Tudi ti mene ne, hehe! Si ravnokar slišal. Sva ptiča, kaj ne, Škorec? sope srečni Jamar. Na zdravje vseh teh, ki imajo noge pri tleh!

In vsi pijejo. Zornikova gospa je v kuhinji že vse odredila, narezek je na mizi, črna kava stoji pripravljena na štedilniku, steklenice pa se kopljejo pod vodovodno pipo. Polagoma in prijazno priganja gospode:

— Založite, blagovolite!

Zornik, njen mož, sedi ves čas tiho tik žene, kadi cigareto za cigareto, trči pozorno, kadar pride vrsta na trkanje, a včasih položi naenkrat cigareto na pepelnik in oči se mu zasvetijo. To je treba razlagati tako, da on strastno rad govori in da se mu je zazdela prilika tisti hip ugodna.

— Gospoda, pravi, gospoda!

A Jamar dvigne mesnato desnico in tlači ž njo njegovo besedo od sebe.

— Čakaj, pravi, ne sili vedno vmes. Zdaj se naj izjavi gospod Škorec.

Ravno med tem se plete beseda tako: Drenolja je velik prijatelj ptičev. Poleg kosa, škorca, škrganca, penice in petih ptičev pevcev, ki se hranijo z zrnjem, je imel tudi posebe kanarčka in kanarčkovko. Prekrasen par. Pripeti se, da zraste samcu pika. Drenolja (tepec!) se pravočasno ne zanima in kanarček — pogine. Zjokal se je. Drenoljev obraz je strašen, je do smrti žalosten, ko to pripoveduje. Po tem se mu počasi jasni. Bog daj dobro njegovemu mehkemu perjecu! Samica ostane sama. Mine poletje, pride jesen. Drenolja gre na trg in vidi na prodaj čizka, dasi išče kanarčka. Kupi za trideset krajcarjev čizka in ga spusti h kanarčkovki. Spomladi se izleže pet ptičev. Trije so pisani, dva popolnoma rumena. Trije torej bastardi, dva prava kanarčka.

Tu poseže v besedo Jamar in izpije naglo kozarec vina.

— Ni res! pravi in si briše usta. Vsi skupaj so bastardi. Taki se ne plode več.

— Trije so bastardi, se potegne za svoje prepričanje Drenolja. Dva pa sta popolnoma, popolnoma rumena, torej čistokrvna.

— Če je kanarček rumen, to še nikakor ne potrjuje, da bi bil čistokrven.

— Zdaj govori pravi, se zavzame nad to Jamarjevo trditvijo Drenolja. O-jej! Kakor da bi imel prvikrat ptiča v hiši, kakor bi ne bil jaz jaz, temveč nekdo drugi. Bože mili!

Jamar se popravi na stolu in reče:

— To si ti, res je, to si ti! Kadar vidiš, da nimaš prav, pa so vsi križi v hiši. Bože mili in tako naprej. Kaj hočeš? Ne veš, pa je.

Zdaj začneta oba pridobivati zase z očmi milost gospoda Škorca. Drenoljev obraz je odločen in vidi se natančno, kako izživlja besedico „da“. Jamar se široko smehlja in poti in čaka z mišje majhnimi očmi.

Tiho je in ta trenotek izrabi gospod Zornik, ki je vedno bolj potreben lastne besede.

— Dovolite, pravi, dovolite gospoda, da pridemo na drugo stvar, namreč na muziko.

Gospa se ozre vanj, položi mu roko na rame in reče: Pusti to! Zornik vpraša prijazno: Zakaj?

— Dovolite, nadaljuje, jaz sem zadnje dni, ko sem moral nekaj časa zibati svojega sinčka — prišlo je tako — kar naenkrat naletel na napev, na čisto nov napev — takorekoč padla mi je v grlo popolnoma nova melodija za besedilo „Luna sije“. Dovolite.

Jamar drži kvišku mesnato desnico in odriva besede.

Drenolja se oglasi.

— Midva, dragi Zornik, sva sošolca, in meni ne boš zameril, če ti nekaj povem. Ti si časti vreden človek, tvoje srce je več kakor zlato in blago, ali to napako imaš, da se nepretrgoma mešaš v pomenek. Ta-le hip, vidiš, je vrsta na Škorcu. On ima besedo.

In Drenolja pomigne Škorcu.

— Vidva, reče Škorec, vidva sta ptiča. Takih ni kmalu.

Oba se zadovoljno muzata. Zornik pa gleda po prtju, puha iz cigarete dim in se vdaja očividni toposti. Neža rožlja s svežimi steklenicami, ki jih prinaša izpod vodovodne pipe. Gospa sede h klavirju in igra eno izmed Mendelssohnovih pesmi brez besed, ki se jo je še v mladih letih naučila in jo zna še dandanes. Igra sentimentalno, mehko, prijazno. Pianino je slabo uglašen in mestoma razbit. Na naslovu neke skladbe, ki leži na stolu, so narisani sneženi zameti. Drenolja to vidi in pokaže s prstom.

— Sneg, vidite.

Jamar kima.

— Bel je.

— Ampak, ali vi veste, kaj je to?

— Kaj naj bi bilo?

Drenolja napravi strašno resen obraz. Počasi izreče: Optična prevara.

Naenkrat zaplamti ognjena debata. Drenolja je mnenja, da je sneg rdeč; krive so naše oči, ki niso točne in zanesljive, da vidimo belega. Jamar se izpočetka smeje in tolče po debelih kolenih, naposled se ne more zdržati, in reče Drenolji ravno tako, kakor misli:

— Ti si osel!

Drenolja raztegne obraz in pravi.

— Čudim se. Tega nisem pričakoval od tebe. Čudim se.

— Taka neumnost! Človek zadržuje besedo, dokler jo more, a naenkrat počí obroč in dno! Tu imaš osla za oslarijo. Človek sem.

Zdaj je za oba konec in ožreta se v Škorca.

Tiho je. Nihče ne ve, kdaj je utihnila pesem brez besed. Gospa sedi za mizo. Zornik potegne slastno vase dim, puhne ga

pod strop in nese cigareto na pepelnik. Postaja nekoliko nervozen in jeca.

— Dovolite, do-dovolite, tista pesem je taka :

Gospa mu položi svarilno roko na rame, a Zornik že sloni vznak na stolu, nagiblje glavo po strani, miži in poje svoj napev :

— Lu-u-nu-na si-je . . .

Glas se mu jako trese in napev spominja na operne melodije.

Drenolja in Jamar sta jako vznemirjena zavoljo tega in sekata z dlanmi proti njemu. Ko je konec, reče Drenolja :

— To je strah. Ti ne pustiš človeku do besede.

— Sa-saj sem molčal eno u-uro, prosim! se sklicuje Zornik zelo nervozno in drži uro v roki. Pazil sem: ravno eno u-uro!

Jamar šušlja vanj sitno in kratko :

— Čakaj, za pet ran Kristusovih. Saj ne gori voda!

In gleda v Škorca, ki sklené.

— Vidva sta ptiča. Takih ni blizu.

Pijejo črno kavo in Drenolja in Jamar se šegavo spogledujeta. Jamar privzdigne tudi mimogrede prst in pogleda skrivoma pod mizo. Drenolja govori nekaj, a on se smehlja, ker ga ne posluša. Šteje prazne steklenice, ki gledajo vanj iz temine.

— Ena, dve, tri . . . deset.

Ozira se nato po steni, preklada se po stolu, pomane roke in reče :

— Gospoda, treba bo.

Počasi vstajajo. Jamar se proti vratom grede zaguga in pošali :

— Pa ne, da bi bilo tvoje vino tako hudo, Zornik?!

Zornik hoče odgovoriti, ali Drenolja že meri s kazalcem na Jamarja :

— Ti si pa, kakor bi bil doma iz Novega mesta!

— Zakaj?

— Zato, ker nimaš ravnotežja. Novomeščani namreč nimajo ravnotežja. To je stara reč. Pelji se tja in poglej!

— Beži, haha! Ne govori tega!

Oba sta pogledala Škorca, ali Zornik ga je tiščal v kot za vrati in ga izpraševal.

— Ali bi jaz, se je čulo nalahko, ta svoj napev, ki sem ga vam zapel, lahko poskusil tudi pred našim skladateljem Gajovcem? Kaj mislite?

— O, gotovo, prav gotovo, kima Škorec.

— He, Zornik, kliče Drenolja, že spet govoriš! Pusti vendar, da zinem tudi jaz besedico. Ali ste slišali kaj sva govorila z Jamarjem?

In Škorec reče:

— Vidva sta ptiča. Kar je res, je res!

Gostje odidejo, Gospod in gospa se vrneta v sobo in sedeta. Zornik prižge cigareto. Kadi do konca, zaduši tleči ostanek na pepelniku in vzdahne.

— Zakaj molčiš? vpraša gospa.

— Usoda, meni on, sklene roke in gleda z bridko ironijo v strop.

Anton Gaspari:

Da čujem zvonove . . .

Da čujem zvonove,
ki kličejo dan . . .

Zastore pri oknih
odgrinjajo rdeče,
pozdravljajo nagelje
iz lončkov viseče,
hitijo v domove,
tja v kamrice tesne
in božajo rahlo
obrazke preresne,
pa kličejo deklicam:
„Čujte, čujte, hitro vstanite,
sreče junaške fantom prosite —
v tujini boji, divjajo čez plan
že vso noč . . .
To je ran, težkih ran,
smrtnih ran — —“

